

1.

Я вперше побачила те відео у 2016-му. Лежала в ліжку, з ноутбуком і в навушниках, побоюючись, що Джером прокинеться і мені доведеться пояснювати. Далі по коридору спали діти. Я могла б піти перевірити, як вони, — торкнутися їхніх теплих щік, наблизитися до гарячого подиху. Могла б вдихнути аромат доньчиного волосся — можливо, вологого духу лаванди й дитячої шкіри вистачило б, щоб я змогла заснути.

Але подруга, яку я не бачила вже двадцять років, надіслала мені посилання, і я перейшла за ним.

«Камелот» Лернера й Лоу. Я була механікинею сцени й разом технічною режисеркою. Одна стаціонарна камера, встановлена заблизько до оркестру й задалеко від дітей, що співали без мікрофонів, VHS-якість зразка 1995-го і члени аудіо- та відеогуртка в ролі операторів. І, боже, ми, звісно, знали, що були не супер, але це й близько не було так добре, як нам тоді здавалося. Людина, що завантажила запис двадцять років по тому й додала позначки з точним часовим маркуванням появи Талії Кіт, також вказала, хто був у ролях і в команді. Бет Докерті в ролі маленької Гвіневери; Сакіна Джон у ролі феї Моргани сяє під короною із золотих шипів, що увінчує її косички; Майк Стайлз, прекрасний і зніяковілий, у ролі короля Артура. Моє ім'я написали неправильно, але воно також там є.

Вихід на поклін — останній кадр, у якому чітко видно Талію: темні кучері вирізняють її на тлі блідої маси. Опісля майже всі залишаються на сцені, щоб заспівати «Многая літа» місис Рос, нашій режисерці: її витягають з першого ряду, де вона сиділа щовечора й робила нотатки. Вона така молода — я тоді цього зовсім не помічала.

Декілька учнів ідуть за куліси й розгублено повертаються. Оркестранти застрибують на сцену, щоб приєднатися до співу; чоловік місис Рос із букетом квітів вискакує із залу; члени команди, вбрані в чорне, виходять з-за лаштунків. Я не з'являюся: певно, залишилася в апаратній. Це в моєму стилі — пересидіти.

Разом з перегрупуванням і співом привітання триває п'ятдесят дві секунди, під час яких Талію жодного разу не вдається чітко побачити. У коментарях хтось наблизив краєчок зеленого плаття в кутку кадру й опублікував поруч із фотографією сукні, у якій була Талія: спершу в ролі чарівниці Німуе, загорнута в довгу вуаль, а пізніше в ролі леді Енн — уже без вуалі, з простим головним убором. Але зелених суконь тоді було декілька. Одну з них вдягла моя подруга Карлотта. Тож можливо, що на той момент Талії вже не було.

Обговорення в коментарях переважно зосереджене на часі. Вистава мала початися о сьомій вечора, але, імовірно, ми представили свою милосердно скорочену версію на п'ять хвилин пізніше. Може, навіть більше ніж на п'ять. У записі пропущено антракт, тож розгорнулася окрема дискусія про те, як довго може тривати антракт у шкільному мюзиклі. Отже, з урахуванням цих двох змінних вистава закінчилася десь між 20:45 і 21:15. Я мала б знати точний час. Колись у мене була тека з докладними нотатками. Але ніхто про неї не питав.

Судмедексперт оголосив, що смерть Талії настала в проміжку між восьмою вечора й північчю. Оскільки початок цього «вікна» припадав на мюзикл, точний час завершення вистави став предметом нескінченного зацікавлення в інтернеті.

«Мене занесло сюди з ютубу, — написав один коментатор у 2015-му, додаючи посилання на інше відео. — Подивіться ось це. Це ДОВОДИТЬ, що вони злили справу. Хронологія просто не сходиться».

Хтось ще написав: «Вони посадили не того, бо копи — расисти на поводі в школи».

А нижче: «Ласкаво просимо до Центру шапочок з фольги. Прошу зосередити свої зусилля на СПРАВДІ НЕРОЗКРИТІЙ СПРАВИ».

Перегляд відео через двадцять один рік після зображених у ньому подій розблокував у моїй пам'яті спогад, як ми з Френ — подругою, що була в ансамблі, — сидимо в бібліотеці й шукаємо слово *lusty* у словнику. Щоб утамувати наше хихотіння через *Lusty Month of May* (бо ми вирішили, що йдеться про «хтивий» травень), місис Рос зауважила, що *lusty* «всього-на-всього означає “жвавий”». Не бійтесь заглядати у словник». Але що місис Рос

могла знати про хіть? Хіть — діло молоді, а не заміжніх учительок драми. Утім («срань господня», як сказала б чи могла сказати Френ), виявилось, що Вебстерський словник таки визначає *lusty* як «здоровий та сильний, сповнений енергії», а як один із прикладів наводить *lusty beef stew*, тобто «соковите яловиче рагу». Ми вибігли з бібліотеки, сміючись, а Френ наспівувала: «О, соковите яловиче рагу!».

Цікаво, де всі ті роки зберігався цей спогад?

Коли я вперше дивилася відео, то промотала на самий кінець: у мене не було жодного бажання півтори години слухати підліткові голоси й погано настроєні струнні. Але пізніше — о другій годині ночі, коли таблетка мелатоніну не справила бажаного ефекту, — я повернулася на початок запису й продивилася всі частини з Талією. У ролі Німує вона з'являється лише в другій сцені першої дії. Талія впливла з-за лаштунків у клубах туману із сухого льоду й гіпноотично співала за спиною Мерліна. Мене стурбувало те, як, співаючи, вона постійно відводила від нього погляд й позирала праворуч за лаштунки, так ніби потребувала підказки. Але цього не могло бути: усе, що вона мала робити, — це співати свою одноманітну пісню.

Я обережно перелізла через Джерома, щоб узяти з тумбочки його айпад, і ввімкнула відео на планшеті, наблизивши лице Талії. На нечіткому, але збільшеному зображенні можна було помітити ледь вловимий вираз роздратування.

Аж от Мерлін виголошує свою фінальну промову, прощаючись з Артуром і Камелотом, — Талія знову дивиться вбік, майже озирваючись через плече. Вона явно щось говорить, я не вигадую. Її губи витягуються в маленьке кільце — коли я повторюю за нею, виходить звук «о». Я майже впевнена, що вона спитала: «Що?». Можливо, у когось із помічників за сценою, у когось із моєї команди, хто простягав якийсь забутий реквізит. Але що могло бути аж таким важливим саме в той момент, просто перед кінцем її сцени?

Станом на 2016-й ніхто з коментаторів не звернув на це уваги. Їх турбував лише точний час виходу на поклін, хоч і не факт, що вона вийшла на сцену в останню хвилину. (Це, а також те, яка вона була красива.) П'ятдесяти двох секунд, доводили вони, цілком достатньо для того, щоб Талія Кіт зустріла когось, хто чекав за

сценою, і пішла з цією людиною, перш ніж хтось помітив її відсутність.

Перед самим завершенням запису наш знаменитий диригент, він же музичний керівник — у метелику, досі з диригентською паличкою в руках, — починає щось оголошувати, хоч ніхто й не слухає: «Дякую всім! Виходячи...» — і на цьому відео уривається сірим шумом. Певно, це було щось про вчасне повернення до гуртожитків чи про те, щоб не забували забирати сміття із собою.

«Зверніть увагу на Гвіневеру на останніх двох секундах, — пише один з коментаторів. — Це що, фляга? Я хочу бути її другом!» Я зупиняю відео, і так, Бет тримає срібну флягу, очевидно, певна, що її друзі побачать, а вчителі в залі будуть занадто зайняті, щоб помітити. А може, Бет уже була надто п'яна, щоб таким перейматись.

Інший коментатор питає, чи хтось може ідентифікувати людей з аудиторії, що проходять перед камерою на шляху до виходу.

Ще хтось пише: «Якщо дивитиметеся спецвипуск “Дейтлайн” 2005 року, не слухайте, що вони там кажуть. СТІЛЬКИ помилок. Також правильно вимовляти ТА-, як у “талант”, а Лестер Голт постійно каже ТЕЙ-лія».

Хтось відповідає: «А я думав, що правильно ТАЙ-лія».

«Ні, ні, ні, — пише авторка публікації. — Я знала її сестру».

Іще коментар: «Це все дуже сумно». Затим три смайлики в сльозах і блакитне сердечко.

Наступні тижні мені снилася не Талія, що впівоберта запитує щось через плече, а фляга Бет Докерті. Уві сні я мала знайти флягу, щоб знову сховати. У руках тримала свою теку — від моїх нотаток не було жодної користі.

Ентузіасті з театрального гуртка благали поставити цю виставу: протягом року поверталися до питання щоразу, коли місис Рос чергувала в гуртожитку. Бродвей відродив постановку в 1993-му — навіть ті з нас, хто не бачив спектаклю, чули саундтрек і розуміли, що йдеться про середньовічні декольте, поцілунки на сцені й фантастичні соло. Для мене це означало сценічний пейзаж із замком, трони й дерева на коліщатках — без премудростей, як-от рослини-м'ясоїди чи старий кабриолет «форд делюкс», що викочувався на сцену. Для журналістів майбутнього це означало невичерпне джерело метафор. Школа-пансіон як богом

забуте королівство, Талія як чарівниця, Талія як принцеса, Талія як мучениця. Це ж так романтично! Хіба є щось ідеальніше за дівчину, чие життя обірвалося, так і не розквітнувши? Дівчина як чистий аркуш. Дівчина як віддзеркалення ваших бажань, не затьмарене її власними. Дівчина як жертва самій ідеї *дівчини*. Дівчина як набір дитячих фотографій, позначених ореолом *дівчини, що померла юною*, ніби навіть шкільний фотограф на зйомках у третьому класі бачив, що на її обличчі написано: вона назавжди залишиться дівчиною.

Хіба можна щось закидати спостерігачу, вуаеристу і навіть злочинцю, якщо дівчина вже народилася мертвою?

Люди в інтернеті й на телебаченні таке обожнюють.

І ти, містере Блоху: певно, тобі це також було дуже зручно.

2.

Хто б міг подумати, що в січні 2018-го я мчатиму назад до кампуса в одному зі старих добрих синіх таксі, які стільки разів забирали мене з Манчестерського аеропорту в далекому минулому. За словами водія, він увесь день тільки те й робив, що їздив до Гренбі й назад:

— Пороз'їжджалися хто куди у відпустки.

— Певно, їздили додому на канікули.

Водій пирхнув, немов я підтвердила його найлихіші підозри.

Згодом запитав у мене, чи я викладаю в Гренбі. Я сполошилася: невже я не схожа на ученицю? Утім, із дзеркала заднього виду на мене дивилася цілком зібрана доросла жінка зі зморшками довкола очей. Відповіла, що не зовсім — я приїхала ненадовго, викладати двотижневий курс. Про те, що я навчалася в Гренбі й знала цей маршрут як свої п'ять пальців, вирішила змовчати — забагато інформації як для випадкової розмови. Так само не стала пояснювати концепцію мінімистру: це звучало б надто вигадливо й ідеально пасувало б уявленням водія про те, чим займаються ці розбещені діти.

Своїм поверненням я завдячую Френ — це була її ідея. Вона сама майже нікуди не виїжджала: після кількох років у коледжі, навчання на магістратурі й короткого проживання за кордоном вона повернулася, щоб викладати в Гренбі історію. Її дружина працює в приймальній комісії, вони живуть на території кампуса разом із синами.

Мого водія звати Лі, і він розповів мені, що «катає цих малих із Гренбі, ще відколи їхні дідуся там навчалися». Він пояснив, що Гренбі — один із тих закладів, куди можна потрапити лише через сімейні зв'язки. Я хотіла сказати, що він страшенно помиляється, але моя нагода виправитись і довести, що я насправді не чужинка, давно минула. Лі сказав, я нізащо не повірю, що ці діти витворяють, і спитав, чи я читала статтю, яка вийшла в «Роллінг Стоун» «кілька років тому». Статтю («Живи вільно або помри: алкоголь, наркотики й потопельники в елітній школі-пансіоні

Нью-Гемпшира») опублікували в 1996-му, і так, ми всі її читали. Ми пересилали її одне одному електронною поштою з університетських гуртожитків, розлючені через помилки й домисли в матеріалі, — так само, як і дев'ять років опісля, коли «Дейтлайн» знову витягнув цю історію на світ божий.

— За тими дітьми нема жодного нагляду. Єдине, що тішить, — це запровадження обмежень проти убера, — знову заговорив Лі.

— Цікаво, а я чула інше. Про нагляд.

— Ну, вони брешуть. Вони ж хочуть, щоб ви приїхали до них викладати, звісно, нарозказують усякого.

За двадцять три роки після закінчення школи я була в Гренбі лише тричі. Вперше — під час зустрічі випускників, ще коли я жила в Нью-Йорку. Я витримала лише годину. Згодом — коли приїжджала на весілля Френ і Енн у Старій каплиці у 2008-му. І врешті в липні 2013-го: я на кілька днів зупинялася у Вермонті й заїхала до Френ, яка тоді щойно народила первістка. От і все. Я не приїжджала на десяту, п'ятнадцяту і двадцяту річницю й ігнорувала зустрічі випускників у Лос-Анджелесі. А потім опублікували відео з «Камелоту» і слідом за ним — колективний текст, до написання якого мене залучила Френ і який зрештою перетворився на збірку театральних спогадів. Лише тоді я відчула, що по-справжньому скучила. Думала, що зачекаю до 2020-го: двадцятип'ятиріччя випуску й двохсотріччя школи — річницю, на яку б з'явилися всі однокласники. Але отримала це запрошення.

Мене також приваблювала близькість до Ягава — чоловіка, з яким у мене був тривалий відчайдушний роман на відстані: він викладав право в Бостонському університеті, що за дві години їзди від Гренбі. Ягав говорив з ізраїльським акцентом, був високий, розумний і нервовий. Формат наших стосунків не дозволяв мені просто взяти й сісти на перший-ліпший літак до нього. Але я могла опинитися по сусідству.

Крім того, я хотіла перевірити, чи в мене вийде: чи попри власні проблеми з нервами й майже підліткову паніку я зможу протиставити себе дівчинці, що пройшла крізь Гренбі, убгавши голову в плечі. У Лос-Анджелесі я знала, принаймні в теорії, що досягла певного успіху: колишня викладачка університету з нашумілим подкастом, жінка, що може приготувати страву з фермерських продуктів і завезти дітей до школи пристойно вдягненими. Утім,

на побутовому рівні я не відчувала, що чогось досягла. І розуміла, що це наздожене мене в Гренбі й добряче по мені вдарить.

Тож річ була в грошах, чоловікові, моему еґо і — на самому дні, так глибоко, аж нечутно — Талії й легкій розладнаності, яка не полишала мене, відколи я побачила те відео.

У всякому разі вони спитали — я погодилася. І ось я вже сиджу пристебнута на задньому сидінні таксі, яке Лі жене до кампуса, на шістнадцять кілометрів перевищуючи дозволену швидкість.

— То що ви їм викладатимете? — питає. — Шекспіра?

Я пояснила, що викладатиму два курси: один — про подкасти, а інший — про кіно.

— Кіно? — здивувався. — То вони дивитимуться фільми чи зніматимуть їх?

Розуміючи, що немає відповіді, яка б погіршила думку Лі про мене чи школу, уточнила, що викладатиму історію кіно — це була неповна, але правда. Я також додала, що донедавна викладала кінознавство в Університеті Каліфорнії в Лос-Анджелесі, чим досягла бажаного ефекту — вже не вперше використовую цей трюк: Лі миттєво перемкнувся на обговорення місцевої футбольної команди. Поки він провадив свій монолог про «Брюїнс», було досить вряди-годи підтакувати. Нам залишалося їхати двадцять хвилин, тож шанси, що він почне розпитувати про подкасти чи менсплейнити мені Квентіна Тарантіно, були невисокі.

Мене запросили викладати саме курс кінознавства, але я зголосилася на подвійне навантаження, бо це означало вдвічі більше грошей. До того ж я ніколи не могла всідіти на місці: раз я вже вирішила залишити дітей і на два тижні поїхати до лісу, мені не хотілося сидіти склавши руки. Потреба постійно бути чимось зайнятою є ознакою високофункціональної тривоги, але зарозом — і ключем до мого успіху.

Подкаст, над яким я тоді працювала, називався «Зіркова лихоманка». Це був аудіосеріал про жінок у кіно й те, як індустрія їх пережовувала й випльовувала на маргінеси. Справи йшли так добре, як це взагалі можливо в подкастингу: ми періодично посідали перші місця в рейтингах завантажень. Це приносило трохи грошей, й іноді — аж за серце брало — якась знаменитість згадувала про нас у своєму інтерв'ю. Мій співведучий Ланс отримав можливість покінчити з ландшафтним дизайном, а я — відмовитися від